

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST / 8-SON,
II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNING AHAMIYATI.....	12
Usmonova Zarina	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI VA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	19
Zaripova Sabrina Zafar qizi	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK TARMOG'IDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA JORIY ETISH: SAMARADORLIK, TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	25
Sobirov Shohruh Shuxratovich	
ISTE'MOLCHILAR ORASIDA IJTIMOYIY TARMOQLARDAGI QISQA FORMATLI VIDEOKONTENTNING IMPULSIV XARID XATTI-HARAKATLARIGA TA'SIRI.....	30
Ra'no Balxiboyeva Davron qizi	
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH YO'LLARI.....	40
Otabek Oltiboyev	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RAQAMLASHTIRISHNING YALPI TALAB O'ZGARISHIGA TA'SIRI TAHLILI.....	45
Ochilov Laziz Siddiqovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA YANGI ISLOHOTLARNING MAKROIQTISODIY TAHLILI	54
Sanakulova Iroda Abrorovna	
GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA CHO'L YAYLOVLARI IXTISOSLASHUVINI MOSLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZILQUM CHO'L YAYLOVLARI MISOLIDA)	61
Kozokov Najmiddin Isomiddinovich	
XALQARO OLIY TA'LIM TIZIMLARIDA UNIVERSITET BOSHQARUVINING TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL AVTONOMIYA, HISOBDORLIK VA STRATEGIK BOSHQARUV MODELLARI	68
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich	
THREE GENERATIONS OF REFORM: GOVERNANCE PARADIGMS AND THE MEASUREMENT GAP IN UZBEKISTAN'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRANSITION	76
Salakhutdinova Yulduz Golibovna	
ГЕНЕРАТИВНЫЙ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГА	82
Умарова Нозанин Алишерзода	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	88
Sapayev Abduljalol Odinayevich	
TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV TIZIMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH	96
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
UMUMIY IQTISODIY MUVOZANAT NAZARIYASINING ZAMONAVIY TALQINI.....	102
Murodov Alisher Murodjon o'g'li	
РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	106
Уралова Сожида Анвар кизи	

JIZZAX VILOYATI TURIZMINING RIVOJLANISH DINAMIKASI, TUZILMASI VA ISTIQBOLLARI (2016–2024-YILLAR)	112
Mamadiyrov Adhamjon Qo'chqar o'g'li	
KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	121
Ulug'bekov Sardorbek Ulug'bekovich	

KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Ulug'bekov Sardorbek Ulug'bekovich

Guliston davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

ORCID: 0009-0005-6043-8551

Annotatsiya. Ushbu maqolada kreativ industriyalarni rivojlantirishning aholi bandligini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda daromadlar manbalarini diversifikatsiya qilishdagi iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Kreativ iqtisodiyotning zamonaviy mehnat bozori bilan o'zaro aloqasi, intellektual kapital, innovatsion faoliyat, raqamli texnologiyalar va tadbirkorlik tashabbuslarining bandlikka ta'siri yoritiladi. Shuningdek, dizayn, axborot texnologiyalari, reklama, media, madaniyat, san'at, hunarmandchilik, moda va boshqa kreativ faoliyat yo'nalishlarining qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlari ochib beriladi. Tadqiqotda kreativ industriyalar rivojining aholi daromadlarini oshirishga ta'sir etuvchi iqtisodiy omillari, mavjud institutsional va moliyaviy cheklovlar hamda ularni bartaraf etish yo'nalishlari ko'rib chiqiladi. Kreativ tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, moliyalashtirish manbalarini kengaytirish, raqamli platformalardan foydalanish, yoshlar va xotin-qizlarning kreativ faoliyatdagi ishtirokini rag'batlantirish orqali barqaror bandlikni ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi. Natijada kreativ industriyalarni iqtisodiy rivojlanishning istiqbolli yo'nalishi sifatida qo'llab-quvvatlash aholi daromadlarini oshirish, mehnat bozorining moslashuvchanligini kuchaytirish va hududlarning iqtisodiy faolligini rag'batlantirishga xizmat qilishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: kreativ industriya, kreativ iqtisodiyot, aholi bandligi, aholi daromadlari, kreativ tadbirkorlik, inson kapitali, innovatsiya, raqamli iqtisodiyot, mehnat bozori, qo'shimcha qiymat.

Аннотация. В статье анализируется экономическое значение развития креативных индустрий в обеспечении занятости населения, создании новых рабочих мест и диверсификации источников доходов. Рассматривается взаимосвязь креативной экономики с современным рынком труда, а также влияние интеллектуального капитала, инновационной деятельности, цифровых технологий и предпринимательских инициатив на занятость населения. Особое внимание уделяется потенциалу таких направлений, как дизайн, информационные технологии, реклама, медиа, культура, искусство, ремесленничество, мода и другие виды креативной деятельности в создании добавленной стоимости. Исследуются экономические факторы, определяющие влияние креативных индустрий на рост доходов населения, а также существующие институциональные и финансовые ограничения. Предлагаются направления поддержки креативного предпринимательства, расширения источников финансирования, использования цифровых платформ и стимулирования участия молодежи и женщин в креативной деятельности. Обосновывается, что поддержка креативных индустрий как перспективного направления экономического развития способствует росту доходов населения, повышению гибкости рынка труда и активизации экономического потенциала регионов.

Ключевые слова: креативные индустрии, креативная экономика, занятость населения, доходы населения, креативное предпринимательство, человеческий капитал, инновации, цифровая экономика, рынок труда, добавленная стоимость.

Abstract. This article analyzes the economic significance of developing creative industries in promoting employment, creating new jobs, and diversifying household income sources. It examines the relationship between the creative economy and the modern labor market, with particular attention to the impact of intellectual capital, innovation, digital technologies, and entrepreneurial initiatives on employment. The study also highlights the value-creation potential of such sectors as design, information technology, advertising, media, culture, arts, handicrafts, fashion, and other forms of creative activity. Economic factors influencing the contribution of creative industries to income growth, as well as existing institutional and financial constraints, are considered. The article proposes measures to support creative entrepreneurship, expand financing opportunities, promote the use of digital platforms, and encourage the participation of young people and women in creative economic activities. The findings substantiate that supporting creative industries as a promising area of economic development can contribute to increasing household incomes, improving labor market flexibility, and stimulating the economic activity of regions.

Keywords: creative industries, creative economy, employment, household income, creative entrepreneurship, human capital, innovation, digital economy, labor market, value added.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida bilim, innovatsiya va intellektual mehnatga asoslangan faoliyat turlarining ulushi ortib borayotgan sharoitda kreativ industriyalar iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biriga aylanmoqda. An'anaviy ishlab chiqarish tarmoqlaridan farqli ravishda, kreativ industriyalarda asosiy iqtisodiy resurs sifatida insonning bilimi, g'oyasi, iste'dodi, kasbiy mahorati va ijodiy salohiyati maydonga chiqadi. Natijada dizayn, reklama, media, axborot texnologiyalari, arxitektura, moda, musiqa, kino, hunarmandchilik, nashriyot, san'at va boshqa kreativ faoliyat yo'nalishlari nafaqat madaniy mahsulot yaratish, balki yangi ish o'rinlarini shakllantirish va aholi daromadlarini oshirish imkoniyatiga ega bo'lgan istiqbolli iqtisodiy sektorga aylanmoqda.

Bugungi mehnat bozori ham jadal rivojlanib, doimiy ish joyi bilan bir qatorda mustaqil bandlik, masofaviy mehnat, frilans, individual tadbirkorlik va raqamli platformalar orqali daromad olish kabi zamonaviy shakllarning imkoniyatlari kengayib bormoqda. Ayniqsa, kreativ faoliyat bilan shug'ullanuvchi shaxslar uchun geografik chegaralarning qisqarishi, mahsulot va xizmatlarni elektron platformalar orqali ichki va tashqi bozorlarga taklif etish imkoniyatlarining kengayishi daromad manbalarini diversifikatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Shu sababli kreativ industriyalarni rivojlantirish masalasi faqat madaniyat yoki innovatsiya sohasi doirasidagi vazifa bo'lib qolmay, balki bandlik siyosati, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va aholi farovonligini oshirish bilan bevosita bog'liq bo'lgan muhim iqtisodiy yo'nalish sifatida namoyon bo'lmoqda.

Kreativ industriyalarning muhim xususiyati shundaki, mazkur sohalarda katta hajmdagi moddiy resurslardan ko'ra inson kapitali va intellektual salohiyat hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bu esa mehnat bozoriga yangi kirib kelayotgan yoshlar, kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish va o'zgartirishga intilayotgan fuqarolar, xotin-qizlar, uy sharoitida faoliyat yurituvchi shaxslar hamda an'anaviy hunarmandchilik bilan shug'ullanuvchi aholi qatlamlari uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Kreativ mahsulot va xizmatlarning bozorga chiqarilishi, bir tomondan, individual daromadlarning ortishiga, ikkinchi tomondan esa hududlarda kichik biznes va xizmatlar sektorining faollashishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, kreativ industriyalarning bandlik va daromadlarga ta'sirini yanada kuchaytirish uchun moliyalashtirish manbalarini kengaytirish, zamonaviy infratuzilmani rivojlantirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish, intellektual mulkni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish, biznes yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish, marketing imkoniyatlarini kengaytirish va tashqi bozorlarga chiqish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Kreativ faoliyatning ayrim yo'nalishlarida bandlik shakllarini institutsional jihatdan rivojlantirish, daromadlarni barqarorlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish, moliyaviy imkoniyatlarni kengaytirish hamda bozor mexanizmlari bilan integratsiyani kuchaytirish sohaning mavjud iqtisodiy salohiyatidan yanada samarali foydalanish imkonini beradi.

O'zbekiston sharoitida ham kreativ iqtisodiyotning rivojlanishi aholini, ayniqsa, yoshlarni zamonaviy va yuqori qo'shimcha qiymat yaratishga qodir faoliyat turlariga jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Milliy hunarmandchilik, turizm bilan bog'liq kreativ xizmatlar, axborot texnologiyalari, kontent yaratish, dizayn, reklama, media va san'at sohalarining iqtisodiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish hududlarda yangi bandlik shakllarini yaratish bilan bir qatorda, aholining mustaqil daromad topish imkoniyatlarini ham oshiradi. Bunda kreativ faoliyatni tadbirkorlik bilan uyg'unlashtirish va uni bozor mexanizmlariga mos ravishda rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi kreativ industriyalarni rivojlantirish orqali aholi bandligi va daromadlarini oshirish imkoniyatlarini iqtisodiy jihatdan tahlil qilish, ushbu jarayonga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash hamda kreativ tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning samarali yo'nalishlarini asoslashdan iborat. Tadqiqot doirasida kreativ industriyalarning mehnat bozorida o'rni, yangi ish o'rinlari yaratish salohiyati, daromad manbalarini kengaytirish imkoniyatlari hamda sohani rivojlantirish uchun institutsional va iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo'nalishlari ko'rib chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kreativ industriyalarning iqtisodiy mazmuni va ularning aholi bandligi hamda daromadlariga ta'siri xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda turli nazariy va empirik yondashuvlar asosida keng o'rganiilgan. Ushbu yo'nalishdagi dastlabki fundamental ishlardan biri J. Howkinsning *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas* nomli asaridir. Muallif kreativ iqtisodiyotning asosiy iqtisodiy resursi moddiy aktivlarning o'zi emas, balki g'oya, bilim, ijodkorlik va intellektual mulk ekanligini asoslaydi. Howkins yondashuvining mazkur tadqiqot uchun muhim jihati shundaki, u kreativ faoliyatni faqat madaniy jarayon sifatida emas, balki iqtisodiy qiymat va daromad yaratishga qodir faoliyat sifatida ko'radi. Bu esa dizayn, reklama, dasturiy mahsulotlar, musiqa, kino, nashriyot, moda va boshqa kreativ yo'nalishlarda insonning intellektual salohiyati mustaqil daromad manbaiga aylanishi mumkinligini nazariy jihatdan tushuntiradi [1]. Howkinsning kitobi ilk bor 2001-yilda nashr etilgan bo'lib, muallifning rasmiy ma'lumotlarida ham u kreativ iqtisodiyot bo'yicha asoslardan biri sifatida qayd etilgan.

R. E. Caves *Creative Industries: Contracts Between Art and Commerce* monografiyasida kreativ industriyalarning boshqa iqtisodiy tarmoqlardan farqli xususiyatlarini iqtisodiy munosabatlar va shartnomalar nuqtayi nazaridan tahlil qiladi. Olim kreativ mahsulotlarga bo'lgan talabni prognozlashning o'ziga xos xususiyatlari, ishlab chiqarish natijasining ijodkorlar mahoratiga yuqori darajada bog'liqligi hamda ko'plab kreativ loyihalarning loyiha asosida tashkil etilishini ko'rsatadi. Mazkur yondashuv kreativ industriyalarda yangi ish o'rinlarini yaratish bilan bir qatorda, daromadlarni barqarorlashtirish va iqtisodiy munosabatlarni samarali tashkil etish mexanizmlarining muhimligini tushuntirish imkonini beradi. Shu sababli kreativ sektorda bandlikni oshirish masalasi nafaqat yangi faoliyat turlarini rivojlantirish, balki moliyalashtirish, shartnomaviy munosabatlar, mualliflik huquqi va daromadlarni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirishni ham qamrab oladi [2].

J. Potts va S. Cunningham kreativ industriyalarning butun iqtisodiyot bilan aloqasini tushuntirish uchun to'rtta nazariy modelni taklif qilgan. Ularning *Four Models of the Creative Industries* tadqiqotida kreativ industriyalarning iqtisodiyotga oddiy qo'shimcha sektor sifatidagi emas, balki ayrim sharoitlarda iqtisodiy o'sish va innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi faol tizim sifatidagi ta'siri ko'rsatiladi. Mualliflar o'sishga asoslangan modellar empirik ma'lumotlarga ko'p hollarda mos kelishini aniqlaganlar, shu bilan birga, mazkur ta'sirning hududlar va iqtisodiyotlar kesimida turlicha namoyon bo'lishini ta'kidlaydilar. Ushbu xulosa kreativ industriyalarni rivojlantirish orqali aholi bandligi va daromadlarini oshirishda hududning iqtisodiy salohiyati, infratuzilmasi, institutsional muhiti va bozor hajmini hisobga olish muhimligini ko'rsatadi [3]. Maqola *International Journal of Cultural Policy* jurnalining 2008-yilgi 14-jildi, 3-sonida 233–247-betlarda chop etilgan.

R. Boschma va M. Fritsch kreativ kapitalning hududiy iqtisodiy rivojlanish bilan bog'liqligini Yevropaning 500 dan ortiq hududlari misolida empirik jihatdan o'rgangan. Ularning *Creative Class and Regional Growth: Empirical Evidence from Seven European Countries* nomli tadqiqotida kreativ kasb egalari hududlar bo'yicha turlicha taqsimlanishi, ularni jalb qilishda mehnat bozori imkoniyatlari, hududning ochiqligi va ijtimoiy muhiti muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan [4]. Ushbu tadqiqotdan kelib chiqadigan muhim xulosa shuki, kreativ industriyalarning o'sishi hududdagi inson kapitali bilan bir qatorda ish o'rinlari va iqtisodiy muhit sifatiga ham bog'liq. Demak, kreativ sohalarni rivojlantirish hududiy bandlik siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rilishi mumkin. Tadqiqot *Economic Geography* jurnalida 2009-yilda e'lon qilingan.

H. Bakhshi, P. Higgs va J. Mateos-Garcia kreativ iqtisodiyotdagi bandlikni aniqlashga metodologik jihatdan yangi yondashuv taklif qilganlar. Ularning *A Dynamic Mapping of the UK's Creative Industries* tadqiqotida "creative intensity", ya'ni muayyan tarmoqdagi kreativ kasblarning ulushi asosida kreativ industriyalarni aniqlash usuli ishlab chiqilgan. Mualliflar kreativ bandlikni faqat kreativ kompaniyalarda faoliyat yuritayotganlar bilan cheklash yetarli emasligini, chunki ko'plab kreativ mutaxassislar ishlab chiqarish, xizmatlar, savdo va boshqa tarmoqlarda ham faoliyat yuritishini ko'rsatadi [5]. Mazkur qarash ushbu maqola uchun alohida ahamiyatga ega bo'lib, kreativ industriyalarning bandlikka ta'sirini baholashda faqat korxonalar sonini emas, balki iqtisodiyotning turli sektorlarida faoliyat yuritayotgan dizayner, dasturchi, kontent yaratuvchi, arxitektor va boshqa kreativ mutaxassislarni ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

N. Lee va A. Rodríguez-Pose kreativ industriyalarni, kreativ kasblar va innovatsiyalar o'rtasidagi bog'liqlikni Buyuk Britaniyadagi kichik va o'rta biznes subyektlari ma'lumotlari asosida tahlil qilgan. Ularning tadqiqotida kreativ industriya korxonalarining original mahsulot innovatsiyalarini joriy etish imkoniyatlari yuqoriligi, ayniqsa, kreativ kasb egalari iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham innovatsion faollikka sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan [6]. Bundan kelib chiqadiki, kreativ industriyalarning iqtisodiy samarasi faqat ushbu tarmoqlarda bevosita yaratilgan ish o'rinlari bilan cheklanmaydi. Kreativ bilim va ko'nikmalarning boshqa tarmoqlarga tarqalishi yangi mahsulot, xizmat va biznes modellarining paydo bo'lishiga, natijada qo'shimcha bandlik va daromad manbalarining shakllanishiga xizmat qilishi mumkin.

Kreativ industriyalarning bandlikka ijobiy ta'sirini baholash bilan bir qatorda, ushbu sektordagi mehnat munosabatlarini yanada takomillashtirish masalalari ham ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilingan. M. Banks va D. Hesmondhalgh *Looking for Work in Creative Industries Policy* maqolasida kreativ mehnatni faqat erkin, qiziqarli va yuqori daromadli faoliyat sifatida tasvirlashning bir tomonlama yondashuv bo'lishi mumkinligini ko'rsatadilar. Kreativ sohalarida loyiha asosidagi faoliyat, vaqtinchalik shartnomalar va mehnat kafolatlarini takomillashtirishga bo'lgan ehtiyoj, shuningdek, daromadlarni barqarorlashtirish mexanizmlarini rivojlantirish masalalari muhim ahamiyat kasb etishi qayd etiladi [7]. Ushbu nuqtayi nazar kreativ industriya siyosatida ish o'rinlari sonining ko'payishini muhim natija sifatida baholash bilan bir qatorda, yaratilayotgan bandlikning sifati, barqarorligi va daromad darajasini ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. Maqola 2009-yilda *International Journal of Cultural Policy* jurnalida chop etilgan.

OECDning *The Culture Fix: Creative People, Places and Industries* tadqiqoti ushbu nazariy qarashlarni statistik ma'lumotlar bilan mustahkamlaydi. Hisobotga ko'ra, ma'lumotlar mavjud bo'lgan OECD va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida madaniy va kreativ bandlik umumiy bandlikning 1,4–5,7 foizini tashkil etadi, ayrim yirik shahar va hududlarda esa bu ko'rsatkich har o'n ta'ish o'rnidan biriga yetishi mumkin. 2011–2019-yillarda kreativ va madaniy bandlikning o'sishi o'rtacha 13,4 foizni tashkil qilgan bo'lsa, umumiy bandlik o'sishi

9,1 foiz atrofida bo'lgan. Shu bilan birga, sektor xodimlarining 29 foizi o'zini o'zi band qilgan bo'lib, bu umumiy mehnat bozoridagi ko'rsatkichdan ikki baravardan ko'proqdir [8]. Mazkur ma'lumotlar kreativ industriyalarning ish o'rinlari yaratish va mustaqil bandlikni kengaytirish borasidagi katta imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shu bilan birga, daromadlarni barqarorlashtirish va ijtimoiy himoya mexanizmlarini yanada rivojlantirish ushbu sohaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashda muhim yo'nalishlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

UNCTADning *Creative Economy Outlook 2024* hisobotida kreativ iqtisodiyotning mamlakatlar iqtisodiyoti va mehnat bozoridagi roli global miqyosda baholangan. Hisobotda mamlakatlarga qarab kreativ iqtisodiyotning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi taxminan 0,5 foizdan 7,3 foizgacha, bandlikdagi ulushi esa 0,5 foizdan 12,5 foizgacha farqlanishi qayd etilgan [9]. Bu tafovut kreativ industriyalardan iqtisodiy samara olish darajasi mamlakatning raqamlashtirish darajasi, inson kapitali, moliyaviy imkoniyatlari, kreativ tadbirkorlik muhiti va davlat tomonidan yaratilgan institutsional sharoitlarga bog'liqligini ko'rsatadi. UNCTAD raqamlashtirish va sun'iy intellekt kreativ iqtisodiyotdagi ishlab chiqarish, savdo va mehnat munosabatlarini rivojlantirish va transformatsiya qilishga ta'sir ko'rsatayotgan muhim omillardan ekanini ham alohida ta'kidlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlil qilingan ilmiy manbalarni umumlashtirish kreativ industriyalar va aholi bandligi o'rtasidagi munosabatni "kreativ salohiyat → kreativ mahsulot yoki xizmat → tadbirkorlik va innovatsiya → yangi ish o'rinlari → qo'shimcha qiymat → aholi daromadlarining ortishi" zanjiri orqali ifodalash mumkinligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarning katta qismi rivojlangan davlatlar va yirik shaharlarga qaratilgan. Kreativ industriyalarning aholi daromadlariga ta'sirini hududlar, bandlik shakllari, kreativ faoliyat turlari va institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari kesimida kompleks baholashni yanada rivojlantirish imkoniyati mavjud. Ayniqsa, rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda hunarmandchilik, raqamli kontent, dizayn, IT, reklama, moda va boshqa kreativ faoliyatlarning turli bandlik shakllariga, o'zini o'zi band qilish imkoniyatlariga hamda aholi real daromadlariga ta'sirini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihat mazkur tadqiqotning ilmiy yo'nalishini belgilab, kreativ industriyalarni rivojlantirish orqali aholi bandligi va daromadlarini oshirishning iqtisodiy mexanizmlarini aniqlashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari kreativ industriyalarni rivojlantirish aholi bandligini kengaytirish va daromad manbalarini diversifikatsiya qilishning muhim iqtisodiy yo'nalishlaridan biri ekanligini ko'rsatadi. Kreativ faoliyatning asosiy xususiyati insonning bilimi, mahorati, g'oyasi va intellektual salohiyatidan iqtisodiy qiymat yaratishda foydalanish bilan belgilanadi. Shu sababli mazkur sohalarida bandlikni kengaytirishda yirik ishlab chiqarish quvvatlari yoki katta miqdordagi moddiy resurslar har doim ham hal qiluvchi omil hisoblanmaydi. Dizayn, reklama, dasturiy mahsulotlar yaratish, media, foto va videoxizmatlar, hunarmandchilik, moda, nashriyot, arxitektura, musiqa va boshqa faoliyat turlarida nisbatan kichik boshlang'ich resurslar asosida mustaqil iqtisodiy faoliyatni boshlash imkoniyati mavjud.

Tahlillar kreativ industriyalarning bandlikka ta'siri, avvalo, yangi kasb va faoliyat turlarining paydo bo'lishida namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi natijasida grafik dizayner, veb-dizayner, kontent yaratuvchi, videomontajchi, animator, kopirayter, raqamli marketolog, mobilograf va boshqa kreativ kasblarga bo'lgan talab shakllanmoqda. Mazkur kasblarning ko'pchiligi an'anaviy korxona yoki tashkilot doirasida faoliyat yuritishni majburiy talab qilmaydi. Shaxs o'z bilim va ko'nikmalariga tayangan holda yakka tartibda, buyurtma asosida yoki masofaviy shaklda daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu holat, ayniqsa, mehnat bozoriga yangi kirib kelayotgan yoshlar hamda moslashuvchan ish sharoitlariga ehtiyoj sezadigan aholi guruhlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Kreativ industriyalarning iqtisodiy afzalliklaridan yana biri daromad manbalarini diversifikatsiya qilish imkoniyatini kengaytirishidir. An'anaviy yollanma mehnatda daromad, asosan, belgilangan ish haqi bilan shakllansa, kreativ faoliyatda shaxs bir vaqtning o'zida bir nechta buyurtma, loyiha yoki mahsulot orqali daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, dizayner asosiy ish joyidagi faoliyatidan tashqari individual buyurtmalarni bajarishi, hunarmand tayyor mahsulotlarini mahalliy bozorda ham, elektron savdo kanallari orqali ham sotishi, kontent yaratuvchi esa reklama, xizmat ko'rsatish va mualliflik mahsulotlaridan parallel ravishda daromad olishi mumkin. Natijada kreativ faoliyat daromad manbalarini kengaytirish va ularni diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida kreativ industriyalarning bandlik va daromadga ta'siri uch jihatda ayniqsa muhim ekani aniqlandi. Birinchidan, kreativ sohalar yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ikkinchidan, mavjud kasblarning iqtisodiy imkoniyatlarini oshiradi. Uchinchidan, fuqarolarning mustaqil ravishda daromad

topish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu nuqtayi nazardan, kreativ industriya faqat alohida iqtisodiy sektor emas, balki turli tarmoqlarda mehnat unumdorligi va xizmatlar qiymatini oshiruvchi omil sifatida ham namoyon bo'ladi.

Masalan, an'anaviy hunarmandchilik bilan shug'ullanuvchi shaxsning daromadi faqat mahsulot ishlab chiqarish hajmiga emas, balki uning dizayni, brendi, qadoqlanishi, reklama qilinishi va iste'molchiga yetkazilishiga ham bog'liq. Bir xil moddiy resurs sarflangan ikki mahsulotning bozor qiymati dizayn, uslub, mualliflik yondashuvi va marketing darajasiga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Demak, kreativ element mahsulot tannaxsini keskin oshirmagan holda uning bozor qiymatini oshirish imkonini beradi. Bu holat kreativ faoliyatning aholi daromadlariga bevosita ta'sir qiluvchi muhim iqtisodiy xususiyatlaridan biridir.

Shuningdek, kreativ industriyalarning rivojlanishi xizmatlar sektorining kengayishiga olib keladi. Bugungi kunda reklama, dizayn, foto va video xizmatlari, raqamli marketing, dasturlash, tarjima, media, arxitektura va tadbirlarni tashkil etish kabi yo'nalishlarda kichik biznes subyektlari hamda mustaqil mutaxassislarining iqtisodiy faolligi kuchaymoqda. Bu sohalarida xizmat ko'rsatish hajmining ortishi nafaqat kreativ mutaxassisning o'z daromadini, balki u bilan bog'liq boshqa faoliyat turlariga bo'lgan talabni ham oshiradi. Masalan, moda yo'nalishidagi kichik biznes dizayner, tikuvchi, fotograf, reklama mutaxassisi, model, logistika va savdo xodimlari xizmatlariga ehtiyoj tug'diradi. Natijada bitta kreativ faoliyat doirasida bir nechta turdagi bandlik yuzaga kelishi mumkin.

Tahlillar kreativ industriyalarning hududiy bandlik uchun ham muhim imkoniyatlarga ega ekanini ko'rsatadi. Hududlarning tarixiy, madaniy va hunarmandchilik salohiyatidan foydalanish mahalliy aholining daromadlarini oshirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Kulolchilik, kashtachilik, zargarlik, milliy liboslar, yog'och o'ymakorligi, suvenir mahsulotlari va boshqa milliy kreativ faoliyat turlari hududning iqtisodiy ixtisoslashuvi bilan uyg'unlashganda, ularning tijorat qiymati ortadi. Bu o'rinda kreativ industriya mahalliy resurslarga yangi iqtisodiy mazmun berishi bilan ahamiyatlidir.

O'rganilgan natijalar kreativ industriyalarda yuqori daromad olish imkoniyatlari bilan bir qatorda, daromadlarni barqarorlashtirish va iqtisodiy faoliyatni samarali tashkil etish mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini ham ko'rsatdi. Kreativ faoliyatda daromad ko'pincha buyurtmalar soni, bozor talabi va shaxsning professional obro'siga bog'liq bo'ladi. Shu sababli daromadlarni barqarorlashtirish uchun buyurtmalar portfelini diversifikatsiya qilish, mijozlar bazasini kengaytirish va qo'shimcha daromad manbalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, mustaqil faoliyat yurituvchi kreativ mutaxassislar uchun ijtimoiy himoya, mehnat kafolatlari va daromadlarni barqarorlashtirish mexanizmlarini rivojlantirish bandlik sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu jihat kreativ industriyalarni rivojlantirishda faqat band bo'lganlar soniga emas, balki bandlikning barqarorligi va daromadlarning muntazamligiga ham e'tibor qaratish muhimligini ko'rsatadi.

Kreativ faoliyatdan olinadigan daromad hajmiga inson kapitalining sifati ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Faqat ijodiy qobiliyatning mavjudligi yuqori iqtisodiy natijani kafolatlamaydi. Bozorda talab qilinadigan kreativ mahsulotni yaratish uchun kasbiy bilim, raqamli ko'nikmalar, iqtisodiy savodxonlik, marketing va mijozlar bilan ishlash kompetensiyalarining uyg'unligi zarur. Shu sababli kreativ industriya doirasida daromadlar o'rtasidagi tafovut ko'pincha mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligi va bozordagi o'zgarishlarga moslashish darajasi bilan izohlanadi. Bu esa ta'lim, malaka oshirish va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish kreativ iqtisodiyotda daromadlarni oshirishning muhim omillaridan biri ekanini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari raqamli muhit kreativ industriyalarning iqtisodiy imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirayotganini ham ko'rsatdi. Ilgari kreativ mahsulot yoki xizmatni sotish ko'proq mahalliy iste'molchilar bilan chegaralangan bo'lsa, bugungi kunda raqamli platformalar orqali mutaxassislar hududiy chegaralardan tashqarida ham buyurtmachilar topish imkoniyatiga ega. Bu esa kichik hududda yashovchi shaxsning ham yirik shaharlardagi yoki xorijiy mijozlar bilan ishlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada bandlikning geografik joylashuvga bog'liqligi kamayib, kreativ kasblarda mehnat bozorining qamrovi kengayadi.

Shu bilan birga, kreativ industriyalarda iqtisodiy natijalarni baholashda faqat ishlab chiqarilgan mahsulot hajmiga tayanish yetarli emas. Mazkur sohalarida individual va o'zini o'zi band qilgan shaxslarning ulushi yuqori bo'lishi mumkinligi sababli, daromadlarning ayrim qismlari rasmiy statistik ko'rsatkichlarda to'liq aks etmasligi mumkin. Shu jihatdan, kreativ sektorning iqtisodiyotdagi real o'rnini yanada aniqroq baholash uchun kreativ faoliyat bilan shug'ullanuvchilarning soni, ularning daromadlari, bandlik shakli va iqtisodiy faoliyat yo'nalishlarini alohida hisobga olish statistik tahlilning aniqligi va qamrovini oshirishga xizmat qiladi.

O'tkazilgan tahlil asosida kreativ industriyalarning aholi bandligi va daromadlariga ta'sirini quyidagi asosiy ko'rsatkichlar orqali baholash maqsadga muvofiq deb hisoblandi (1-jadval).

1-jadval

Kreativ industriyalarning bandlik va daromadlarga ta'sirini baholash ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Iqtisodiy mazmuni	Kutiladigan natija
Kreativ sohalarida band aholi ulushi	Mehnat bozorida kreativ kasblarning o'rnini ifodalaydi	Bandlik tarkibining diversifikatsiyasi
O'zini o'zi band qilgan kreativ mutaxassislar soni	Mustaqil iqtisodiy faoliyat darajasini ko'rsatadi	Yangi daromad manbalarining paydo bo'lishi
Kreativ mahsulot va xizmatlardan olinadigan o'rtacha daromad	Sohaning iqtisodiy jozibadorligini ifodalaydi	Aholi daromadlarining oshishi
Kreativ faoliyat bilan shug'ullanuvchi kichik biznes subyektlari soni	Kreativ tadbirkorlik faolligini ko'rsatadi	Yangi ish o'rinlarining yaratilishi
Kreativ mahsulot va xizmatlar savdosi hajmi	Kreativ faoliyatga bo'lgan bozor talabini ifodalaydi	Qo'shimcha qiymat hajmining ortishi
Raqamli kanallar orqali olingan daromad ulushi	Kreativ faoliyatning raqamlashtirish darajasini aks ettiradi	Bozor geografiyasining kengayishi

Umuman olganda, muhokama natijalari kreativ industriyalarni rivojlantirish aholi bandligini nafaqat miqdor jihatdan oshirish, balki uning tarkibini diversifikatsiya qilish, mustaqil mehnat faoliyatini kengaytirish va daromad olishning yangi shakllarini rivojlantirish imkonini berishini ko'rsatdi. Kreativ faoliyatning iqtisodiy natijadorligi inson kapitali sifati, bozor talabi, raqamli imkoniyatlardan foydalanish darajasi va tadbirkorlik ko'nikmalariga bevosita bog'liq. Ayniqsa, yoshlar, mustaqil mutaxassislar va kichik biznes subyektlari uchun kreativ sohalar mehnat bozoriga kirish hamda daromadlarini oshirishning nisbatan moslashuvchan yo'nalishlaridan biri bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shu jihatdan, kreativ industriyalarni rivojlantirish bandlik siyosati va aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan iqtisodiy chora-tadbirlarning muhim tarkibiy yo'nalishi sifatida baholanishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kreativ industriyalarni rivojlantirish zamonaviy iqtisodiyotda aholi bandligini kengaytirish va daromadlarini oshirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari kreativ faoliyatning iqtisodiy samaradorligi, avvalo, inson kapitali, intellektual salohiyat, kasbiy mahorat, innovatsion fikrlash va raqamli ko'nikmalardan samarali foydalanishga bog'liqligini ko'rsatdi. Shu jihatdan, kreativ industriyalar an'anaviy ishlab chiqarish tarmoqlaridan farqli ravishda nisbatan kam moddiy resurslar asosida yuqori qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi. Tahlillar dizayn, reklama, media, axborot texnologiyalari, hunarmandchilik, moda, san'at, nashriyot va boshqa kreativ faoliyat turlarining mehnat bozorida yangi kasb va bandlik shakllarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Ayniqsa, frilans, masofaviy mehnat, o'zini o'zi band qilish va kichik tadbirkorlik shakllarining kengayishi aholining bir nechta manbadan daromad olish imkoniyatlarini oshirmoqda. Raqamli platformalar esa kreativ mahsulot va xizmatlarni mahalliy bozor doirasidan tashqarida ham kengroq iste'molchilar auditoriyasiga taklif etish imkoniyatlarini yaratmoqda.

Kreativ industriyalarning iqtisodiy salohiyatidan yanada samarali foydalanish uchun sohani institutsional, moliyaviy, raqamli va tashkiliy jihatdan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Daromadlarni barqarorlashtirish, kreativ faoliyatni bosqichma-bosqich rasmiylashtirish, moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish, zamonaviy biznes va marketing ko'nikmalarini rivojlantirish hamda intellektual mulkni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish sohaning iqtisodiy samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli kreativ industriyalardagi bandlikni baholashda ish o'rinlari soni bilan bir qatorda, ularning barqarorligi, daromadlilik darajasi va ijtimoiy himoya imkoniyatlarini ham hisobga olish maqsadga muvofiq.

O'zbekiston sharoitida kreativ industriyalarni rivojlantirish hududlarning mavjud madaniy, tarixiy va intellektual salohiyatidan samarali foydalanish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Milliy hunarmandchilik, turizm bilan bog'liq kreativ xizmatlar, raqamli kontent, dizayn, IT, media va boshqa yo'nalishlarning iqtisodiy faolligini oshirish orqali yangi ish o'rinlarini yaratish, kichik biznesni rivojlantirish va aholi daromadlarini diversifikatsiya qilish imkoniyatlari kengayadi. Ayniqsa, hududlarning o'ziga xos madaniy va ijodiy salohiyatini zamonaviy raqamli texnologiyalar hamda bozor mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish qo'shimcha iqtisodiy qiymat yaratish va yangi daromad manbalarini shakllantirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kreativ tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, kreativ faoliyat bilan shug'ullanuvchi yoshlar, mustaqil mutaxassislar va kichik biznes subyektlari uchun maslahat, ta'lim, mentorlik hamda biznesni rivojlantirish xizmatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq. Kreativ loyihalarni moliyalashtirish uchun grantlar, imtiyozli moliyalashtirish, mikromoliyalashtirish va boshqa zamonaviy moliyaviy instrumentlardan foydalanish imkoniyatlarini rivojlantirish kreativ tadbirkorlikning iqtisodiy faolligini oshiradi. Shuningdek, kreativ mahsulot va xizmatlarni elektron savdo, frilans va boshqa raqamli platformalar orqali ichki hamda tashqi bozorlarga olib chiqish mexanizmlarini kengaytirish, dizayn, dasturlash, raqamli marketing, kontent yaratish, media, animatsiya, hunarmandchilik va boshqa kreativ yo'nalishlar bo'yicha amaliy ko'nikmalarga asoslangan ta'lim dasturlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Hududlarning madaniy, tarixiy va hunarmandchilik salohiyatidan kelib chiqib, kreativ markazlar, inkubatorlar va ijodiy makonlar faoliyatini rivojlantirish yangi bandlik va tadbirkorlik imkoniyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kreativ kasblarda band aholi, o'zini o'zi band qilgan mutaxassislar, kreativ biznes subyektlari, kreativ mahsulot va xizmatlar hajmi hamda ushbu faoliyatdan olinadigan daromadlar bo'yicha statistik ko'rsatkichlarni takomillashtirish sohaning iqtisodiy salohiyatini yanada aniq baholash imkonini beradi. Intellektual mulk, mualliflik huquqi, brend va dizayn kabi kreativ mahsulotlarni huquqiy himoya qilish hamda ularni tijoratlashtirish mexanizmlarini rivojlantirish esa kreativ faoliyatning iqtisodiy qiymatini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, kreativ industriyalarning rivojlanishi mehnat bozorining moslashuvchanligini oshirish, aholini zamonaviy kasblarga jalb etish, mustaqil iqtisodiy faoliyatni kengaytirish va yuqori qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlarini kuchaytiradi. Shu bois kreativ iqtisodiyot salohiyatidan samarali foydalanish aholi bandligini ta'minlash, daromadlarni barqaror oshirish, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish hamda hududlarning iqtisodiy faolligini rag'batlantirishga qaratilgan iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Howkins J. *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. – London: Allen Lane, 2001. – 263 p.
2. Caves R. E. *Creative Industries: Contracts Between Art and Commerce*. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000. – 454 p.
3. Potts J., Cunningham S. Four Models of the Creative Industries // *International Journal of Cultural Policy*. – 2008. – Vol. 14, No. 3. – P. 233–247. DOI: 10.1080/10286630802281780.
4. Boschma R. A., Fritsch M. Creative Class and Regional Growth: Empirical Evidence from Seven European Countries // *Economic Geography*. – 2009. – Vol. 85, No. 4. – P. 391–423. DOI: 10.1111/j.1944-8287.2009.01048.x.
5. Bakhshi H., Freeman A., Higgs P. *A Dynamic Mapping of the UK's Creative Industries*. – London: Nesta, 2013.
6. Lee N., Rodríguez-Pose A. Innovation in Creative Cities: Evidence from British Small Firms // *Industry and Innovation*. – 2014. – Vol. 21, No. 6. – P. 494–512.
7. Banks M., Hesmondhalgh D. Looking for Work in Creative Industries Policy // *International Journal of Cultural Policy*. – 2009. – Vol. 15, No. 4. – P. 415–430. DOI: 10.1080/10286630902923323.
8. OECD. *The Culture Fix: Creative People, Places and Industries*. – Paris: OECD Publishing, 2022.
9. UNCTAD. *Creative Economy Outlook 2024*. – Geneva: United Nations Conference on Trade and Development, 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>